

نبرهای قرآنی (۱)

ویژه ماه مبارک رمضان

ارویشت ۹۹

معاونت فرهنگی- تبلیغی

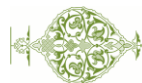
مرکز مدیریت حوزه های علمیه خاوران

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

جلسه اول

مسأله شرعی :

یکی از نعمت‌هایی که خدا به مسلمانان داده، نعمت حیا و عفت است. به طور کلی بر هر زن و مردی واجب است در مقابل نامحرم -مسلمان باشد یا غیرمسلمان- پوشش شرعی مربوط به خود را مراعات کند و در صورتی که نسبت به رعایت پوشش واجب کوتاهی کند، گناه کرده است.^۱ حالا اگر خانم اهل رعایت کند اما آقای خانه اهل حیا و عفت نباشد و نسبت به این نعمت غفلت کند؛ همسرش را مجبور کند که بدون پوشش اسلامی یا با آرایش و لباس مهیج جلو مهمان نامحرم حاضر شود، زن می‌تواند در این موارد از دستور شوهر سرپیچی کند.^۲ خب، البته این فقط یک مسأله فردی نیست، با این که خیلی‌ها سعی دارند این موضوع را جلوه بدهند و خودشان و دیگرانی که به این دیدگاه جلب می‌شوند از جنبه‌های روانی و اجتماعی این مسأله غفلت می‌کنند. این غفلت‌ها کار دست انسان می‌دهد.

مقدمه: غفلت نسبت به ماه رمضان

حکایت شده یک آقای به سفر حج مشرف شد -در دوران قدیم سختی حج خیلی زیاد بود، نه مانند امروز که سوار هواپیما شویم و دو ساعته یا کمتر یا بیشتر، به مقصد برسیم؛ البته اگر از ایران حساب کنیم!- با کلی زحمت و دردسر رسید زیارت کرد و برگشت. آمدند استقبال حاجی و مهمانی و ولیمه ...

- خب، حاج آقا چه خبر از خانه خدا؟ خوش به سعادتتان! کمی از حال و هوای حج برایمان بگو.
- والا خیلی شلوغ بود، اما هیچ خبر نبود! خدا که در خانه‌اش نبود، پیامبر و ائمه هم که در قید حیات نبودند! یه دوری توی مسجد الحرام زدیم (طواف) و برگشتیم.

این حکایت واقعیت زندگی خیلی از آدم‌هایی است که دور و اطراف ما زندگی می‌کنند. مهمان خدایند، اما در خواب غفلت به سر می‌برند. یک کسی پنجاه درصد شنا بلد بود، زیرآبی رفت دیگه نیامد بالا! حالا بعضی آدم‌ها پنجاه درصد روزه می‌گیرند؛ فقط گرسنگی و تشنگی را تحمل می‌کنند، اما بقیه کارهایشان سر جای خود! بالأخره حرف مرد یکی است و ترک عادت موجب مرض است. غرض اینکه بعضی‌ها به ماه رمضان، ماه مهمانی و ضیافت خداست توجه لازم را ندارند.

ماه ضیافت الهی

در این ضیافت خداوند متعال می‌خواهد بدن، فکر، عقل، قلب و روح ما را رشد دهد و کمبودهای مادی و معنوی ما را جبران کند؛ لذا یک طرف نبی مکرم اسلام (ص) می‌گوید: «صُومُوا تَصِحُّوا»^۳ روزه بگیرید تا سالم بمانید» و از نظر پزشکی بسیاری از بیماری‌ها با روزه گرفتن درمان می‌شود، حتی بعضی بیماری‌های معده. از طرف دیگر وقتی میزبان خداست، به اندازه وسعت کرامتش رزقمان می‌دهد و چه میزبانی از خدا کریم‌تر! میزبان، این مهمانی را برای ما انسان‌ها برپا کرده چنانکه در روایتی به نقل از پیامبر رحمت (ص) آمده است «دُعِيتُمْ فِيهِ إِلَى ضِيَاْفَةِ اللَّهِ»^۴ در این ماه به مهمانی الهی دعوت شده‌اید». خداوند به دنبال خوشبختی ماست، و رزق معنوی زمینه این خوشبختی را فراهم می‌کند. وقتی میزبان خداست، فقط ابعاد مادی جسم ما تأمین نمی‌شود، به این معنا که او رزق بدن ما را از سال‌های سال تهیه کرده پس در این ماه، باید به دنبال رزقی برای فکر، عقل، قلب و روح باشیم که با تفکر، خلوت، مطالعه و نظر محقق می‌شود. بالاترین رزق‌ها در این ماه، فزونی عقل و معرفت است. این ماه، بهترین فرصت بیرون راندن غیرخدا از حرم خدا، یعنی قلب است، تا بتوان اطاعت و

۱. احکام پوشش بانوان، ص ۳۲.

۲. احکام پوشش بانوان، ص ۲۲.

۳. بحار الأنوار، ج ۵۹، ص ۲۶۷.

۴. اقبال الأعمال، ج ۱، ص ۳.

التزام عملی را جایگزین اطاعت از هوای نفس و وسوسه شیطان کرد. رمضان، قرب و انس با پروردگار در رمضان تعالی بخش روح انسان است.

امام سجاد (ع) ماه رمضان را اینچنین توصیف می‌فرماید: «شَهْرُ الصَّيَّامِ، وَ شَهْرُ الْإِسْلَامِ، وَ شَهْرُ الطَّهْوَرِ، وَ شَهْرُ التَّمَحِيصِ»^۵. ماه رمضان چند خصوصیت دارد: ما را به اسلام و پاکی می‌رساند و از آلودگی‌ها جدا می‌کند. در نتیجه انسان توان حرکت به سوی پروردگار را پیدا می‌کند. خداوند برای رشد ما زمینه‌ها، فرصت‌ها، حادثه‌ها، برخوردها، زمان‌ها و مکان‌هایی را تأمین کرده است که به وسیله آن حرکتی بکنیم. گاهی برداریم و پیشرفتی داشته باشیم. اگر این نعمت را قدردانی کنیم، برکت پیدا می‌کند و زیاد می‌شود، چنانکه پروردگار عالم فرموده «لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ»^۶ و گرنه، از ما سلب می‌شود. در نتیجه انسان باید آمادۀ بهره‌مندی از این ماه باشد و کمبودهای خود را در استفاده از ماه بشناسد تا بتواند با برداشتن موانع حرکت، روحش را به سوی خدا پرواز دهد. این حرکت، نیاز به نقشه‌راهی دارد که به درستی سرانجام یابد. رمضان ماهی است که «أَنْزَلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَ بَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَ الْفُرْقَانِ»^۷؛ ماه نزول راهنمای ماست تا بفهمیم چه ابعادی داریم، این ابعاد چگونه باید تأمین شوند و چگونه باید حرکت کنیم تا با این ابعاد سازگار باشد. قرآن روشنگر مسیر حرکت ما به سوی خداست؛ به ما می‌فهماند کجای راه و کجای کار هستیم و چقدر راه در پیش داریم و باید چه کار کنیم. قرآن نیرویی می‌بخشد تا خیر و شر را از هم بشناسیم و در مسیر حرکت به بیراهه نرویم.

لذا می‌گوییم ماه رمضان، ماه قرآن است. خداوند متعال آیات متعددی از قرآن کریم را به صورت مستقیم یا با واسطه، به ماه مبارک رمضان، احکام روزه و مسائل مرتبط با آن اختصاص داده است. در این آیات به پیشینه روزه^۸؛ روزه مسافر و بیمار، قضا و کفاره روزه، آثار جسمی روزه^۹؛ احکام رضائی خانواده، خوردن و آشامیدن، زمان روزه^{۱۰}؛ فضیلت این ماه و شب‌های قدر، نزول قرآن^{۱۱} و ... اشاره شده است تا رزق معنویمان را از سفره ماه رمضان برداریم. نزول قرآن در این ماه، نشانگر پیوند ناگسستی رمضان المبارک با مصحف شریف است؛ تا جایی که برکت نزول قرآن، خداوند به شب‌های قدر برتری هزار برابری بخشیده، در حالی شب‌ها و روزهای این ماه شریف خود دارای فضیلتی مضاعف نسبت به دیگر روزها و شب‌های سال است.

برکات ماه رمضان در روایات

در روایاتی که از اولیای خدا (ع) به یادگار مانده، گوشه‌ای از این برکات برای مسلمانان بیان شده است. این ماه گسترش سفره الهی است. رسول خدا (ص) در توصیف این نعمت الهی فرموده است: «ماه رمضان سفره‌ای است که تاکنون کسی مانندش را ندیده، نشنیده، و به قلبش خطور نکرده و فقط برای روزه‌دارهاست»^{۱۲}؛ «ماه رمضان، ماه فرونی یافتن تقوا و اراده است»^{۱۳}. در این ماه مهمان خدا هستیم. دعوت، همگانی است، نه خصوصی؛ حتی کسانی که با خدا قهر کردند، می‌توانند در این مهمانی با خدا آشتی کنند. بالاتر این که میزبان وقتی مهمان را دعوت می‌کند، منتظر آمدن مهمان است، حتی اگر

۵. صحیفه سجادیه، دعای ۴۴.

۶. ابراهیم، آیه ۷.

۷. بقره، آیه ۱۸۵.

۸. سوره بقره، ۱۸۳: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ.

۹. سوره بقره، ۱۸۴: ... فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَ عَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ فَمَن تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ وَ أَن تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ | ۱۸۵: وَ مَن كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ.

۱۰. سوره بقره، ۱۸۷: أَجَلَ لَّكُمْ لَيْلَةُ الصِّيَامِ الرِّفْتُ إِلَى نِسَائِكُمْ هُنَّ لِبَاسٌ لَّكُمْ وَ أَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَ عَفَا عَنْكُمْ فَالآنَ بَاشِرُوهُنَّ وَ ابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَ كُلُوا وَ اشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتِمُّوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ.

۱۱. سوره بقره، ۱۸۵: شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَ بَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَى وَ الْفُرْقَانِ | سوره قدر، ۱-۵.

۱۲. منیع: ۴۴؟

۱۳. حکم النبی، ص ۳۷.

آن مهمان، رسم رفاقت را به جای نیاورده باشد. به همین خاطر است که پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: لَوْ يَعْلَمُ الْعَبْدُ مَا فِي رَمَضَانَ لَوَدَّ أَنْ يَكُونَ رَمَضَانَ السَّنَةَ^{۱۴}؛ اگر بنده خدا می‌دانست که در رمضان چه چیز است، دوست می‌داشت تمام سال رمضان باشد.

در روایتی دیگر از محمد مصطفی (ص) آمده که خدای عزوجل، این ۵ جایزه و پاداش را به روزه‌دارها می‌دهد:

۱. نظر لطف الهی شامل بنده‌اش می‌شود؛
  ۲. تمام شبانه‌روز، ملائکه برایش طلب مغفرت می‌کنند؛
  ۳. فرمان الهی به بهشت که خود را برای بنده من زینت کن؛
  ۴. در پایان آخرین شب ماه رمضان (عید فطر) خداوند همه گناهانش را می‌آمرزد؛
  ۵. بوی دهان روزه‌دار نزد خداوند مانند مشک و عنبر است [گرچه به ظاهر خوش نباشد]. بحار، ج ۹۳، ص ۳۴۶.
- به خاطر همین برکات بوده که بزرگان دین مقید بودند به شکرانه رسیدن ماه رمضان نماز بخوانند تا رسم سپاسگذاری را به جای آورند. البته شکر زبانی و ذکر کافی نیست و در شکر عملی است که مواهب رضانی به طور کامل به ما می‌رسد.

خداوند به حرمت این ماه شر شیاطین جنی و انسی را از سر ما بردار! یکی از آرزوهای همه مردم عادی از بین رفتن بدی‌هاست؛ این که کلک شیطان و نفس اماره کنده شود و شرشان از سر انسان‌ها برداشته شود؛ این که زمین پر از خوبی شود. اگر همه مردم نه فقط در زبان بلکه در عمل مراقبه کنند، این آرزو در ماه رمضان محقق می‌شود، چرا که پیامبر اسلام (ص) می‌فرماید: «در این ماه شیاطین در غل و زنجیرند، مواظب باشید با اعمالتان آنان را آزاد نکنید!».

اگر توانستیم اعمالمان را حفظ کنیم و بهترین استفاده از ماه رمضان ببریم آن وقت این حدیث رسول خدا (ص) در مورد ما نیز معنا پیدا می‌کند: هُوَ شَهْرُ أَوَّلِهِ رَحْمَةٌ وَأَوْسَطُهُ مَغْفِرَةٌ وَآخِرُهُ عِتْقٌ مِنَ النَّارِ^{۱۵}؛ [ماه رمضان] ماهی است که ابتدایش بخشش خداست، میانه‌اش آمرزش او و پایانش رهایی از آتش.

راهکارهای بهره‌مندی از رمضان‌الکریم

راه بهره‌مندی بیشتر از ماه رمضان

یکی راه‌های تضمینی حفظ اعمال و بهره‌مندی هرچه بیشتر از ماه رمضان، توسل به قرآن است. قرآن دل‌های ما را رضانی می‌کند. در «شهر الله» سخن گفتن با خدا از طریق «کلام الله» نزدیک‌ترین میانبر برای بهره‌مندی از ماه رمضان است. در ادعیه از ماه رمضان به «بهار قرآن» تعبیر کرده‌اند^{۱۶}. خاصیت بهار فصل شکوفا کردن طبیعت است؛ نو کردن، رشد دادن، زیبا شدن، کامل شدن. قرآن در ماه رمضان دل‌های مرده را زنده می‌کند و دل‌های زنده را کمال می‌بخشد.

مَنْ قَرَأَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ آيَةً مِنْ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ كَانَ كَمَنْ خَتَمَ الْقُرْآنَ فِي غَيْرِهِ مِنَ الشُّهُورِ^{۱۷}؛ هر کس در ماه رمضان یک آیه از کتاب‌الله را بخواند، مانند کسی است که در دیگر ماه‌ها قرآن را ختم کند. حالا تصور کنید که بزرگانی مانند امام خمینی ره، در روزهای عادی هر روز ۲ جزء و در ماه رمضان روزانه ۷ جزء قرآن را تلاوت می‌کردند. چه بسا اگر اما وظیفه حکومت‌داری به گردن نداشت، بیش از این جزءخوانی می‌کرد و این شدنی است؛ یکی از بزرگان در ماه رمضان روزانه یک

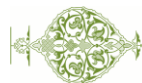
۱۴. بحارالأنوار، ج ۹۳، ص ۳۴۶.

۱۵. بحارالأنوار، ج ۹۳، ص ۳۴۲.

۱۶. امام باقر (ع)، لِكُلِّ شَيْءٍ رَيْحٌ وَ رَيْحُ الْقُرْآنِ شَهْرُ رَمَضَانَ؛ هر چیزی بهاری دارد و بهار قرآن ماه رمضان است (کافی، ج ۲، ص ۶۳).

۱۷. بحارالأنوار، ج ۹۳، ص ۳۴۱.

ختم قرآن انجام می‌داد، یعنی ۳۰ ختم قرآن در یک ماه!

البته برای آدم‌های عادی جزءخوانی کفایت می‌کند، چون معلوم نیست اگر بیشتر وقت بگذاریم بر فهم و درک معنا تمرکز داشته باشیم و قرائتمان طوطی‌وار شود! بنابراین انس با قرآن در حد خواندن یک جزء کافی است.

این جزء خوانی باید همراه ۶ خصلت باشد که رسول اعظم اسلام (ص) فرمود: **إِنَّ مَنْ تَمَسَّكَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ بِسِتِّ خِصَالٍ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ ذُنُوبَهُ؛** هرکس در ماه رمضان به شش ویژگی تمسک کند، خداوند گناهانش را می‌آمرزد. از این شش ویژگی، سه تای آن مربوط به دیگران است و سه تا مربوط به خود انسان.

آنچه مربوط به مردم است عبارتند از:

- یَصِلُ رَحِمَهُ؛ صلۀ رحم کند؛
- لَا يُوْذِي جَارَهُ؛ همسایه‌اش را نیازارد؛
- يَرْعَى إِخْوَانَهُ؛ با مردم و برادران دینی‌اش مدارا کند.
- اما سه تایی که مربوط به خود انسان است:
- أَنْ يَحْفَظَ دِينَهُ؛ حفظ دین؛
- وَ يَصُونَ نَفْسَهُ؛ نگهداری خویش؛
- يَخْزُنُ لِسَانَهُ؛ کنترل زبان؛

در ادامه حضرت می‌فرماید اگر این خصلت‌ها در تو بود و روزه گرفتی «وَأَمَّا الصَّيَّامُ فَلَا يَعْلَمُ ثَوَابَ عَامِلِهِ إِلَّا اللَّهُ»^{۱۸}؛ اما روزه، ثواب عامل به روزه را کسی نمی‌داند، جز خدا».

دعای پایانی (پیشنهادی)

اللهم صلی علی محمد و آل محمد.

خدایا دل‌های غافل را در این ماه هوشیار گردان! ما را از برکات نعمت‌های مادی و معنوی مهمانی خودت بهره‌مند کن! در این ضیافت با صفایت، دل‌های ما را به نور قرآن با صفا و نورانی کن! به محمد و آل محمد عاقبت ما را ختم به خیر بگردان! خداوندا خادمان به اسلام و قرآن را توفیق هرچه بیشتر عنایت کن! خائنان به اسلام و قرآن را اگر هدایت‌پذیر نیستند، نابود کن! پروردگارا به عظمت این ماه، رهبر عزیزمان را نصرت عنایت کن! در فرج حجت تعجیل فرما! بیماران، مخصوصاً کسانی که با این ویروس منحوس دست و پنجه نرم می‌کنند، شفا عنایت فرما! شادی روح شهدای اسلام، شهدای انقلاب و جنگ، شهدای دفاع از حرم، خصوصاً شهید عزیزمان، شهید سلیمانی، شادی روح امام راحل عظیم الشان؛ شادی روح اموات و حق داران، رحم الله من قرأ الفاتحة مع الصلوات!